

Владислава Батиргареева

докторка юридичних наук, старша наукова співробітниця,
директорка Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України
(Харків, Україна)
ivpz@aprn.uol.net.ua

Андрій Бабенко

доктор юридичних наук, доцент,
декан факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеського державного університету внутрішніх справ
(Одеса, Україна)
frfpsoduv@ukr.net

УДК 343.974

ВПЛИВ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ І ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ НА КРИМІНОГЕННУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

Анотація. Вже давно відзначено, що установи кримінально-виконавчої системи та попереднього ув'язнення здійснюють неабиякий вплив на стан злочинності, зокрема й рецидивної, у тих регіонах, де вони розташовані. Проте і досі той факт, що зазначені установи сприяють створенню специфічного криміногенного фону, який негативно позначається на криміногенній обстановці в тих чи інших адміністративно-територіальних одиницях, не підтверджується математичними розрахунками і методом картографування.

Метою статті є доведення шляхом математичного аналізу із відображенням на відповідних картах залежності таких параметрів, як установи виконання покарань і попереднього ув'язнення, зокрема, їх кількість, з одного боку, та інтенсивність злочинності загалом окремих її видів – з другого боку, у розрізі конкретних адміністративно-територіальних одиниць.

З'ясовано, що між кількістю установ виконання покарань в області і загальною кількістю вчинених злочинів коефіцієнт кореляції становить 0,98, а коефіцієнт кореляції із рецидивними злочинами – 0,99. Тобто цей показник наближається до одиниці, що свідчить про стійкий зв'язок, а також про наявність сильної кореляційної залежності між наведеними показниками. При цьому робиться висновок, що най-

вища інтенсивність загальної та рецидивної злочинності спостерігається у східних, південних і центральних регіонах України, що корелює з розміщенням значної кількості місць несвободи саме у цих місцевостях. Наголошується, що виявлена залежність стає особливо помітною у розрізі міст та районів окремих областей.

Особливу увагу у статті приділено основним передавальним ланкам кримінального зараження певних регіонів. До таких, зокрема, належать: концентрація кримінальних елементів у районах розміщення установ виконання покарань, що звільнилися з місць позбавлення або обмеження волі; кримінальна субкультура як матеріальний і духовний субстрат злочинної ідеології; установлення протиправних, “виробничих” зв’язків місцевого населення з установами виконання покарань. Крім того, наводяться деякі аргументи щодо повернення до Кримінального кодексу України поняття особливо небезпечного рецидивіста, адже лише невідворотність покарання та тривала ізоляція подібних осіб може захистити суспільство від нової і нової кримінальної загрози з їхнього боку та обмежити вплив, який вони чинять на нестійких членів суспільства у разі свого перебування на свободі.

Ключові слова: місця несвободи; інтенсивність злочинності; коефіцієнт кореляції Пірсона; кримінальна субкультура; особливо небезпечний рецидивіст.

Сучасне суспільство немислиме без так званих місць несвободи. Серед них неабияке значення належить установам виконання покарань (виправним і виховним колоніям, виправним центрам, дисциплінарному батальйону тощо), а також установам попереднього ув’язнення (слідчим ізоляторам та ізоляторам тимчасового тримання). У спеціальній літературі навіть висловлено думку, що виправні установи – це спрощена модель суспільства¹, нехай і спотворена, але така, що нагадує оригінал, у якій ув’язнені намагаються вижити². Це, з одного боку. З другого боку, ‘тюремна індустрія, став одним з оплотів держави, перетворилася на самодостатню, самовідтворювану та саморегулюючу систему’³. Ці твердження, без сумніву, змушують науковців вкотре звернути увагу на можливий вплив установ кримінально-виконавчої системи та місць попереднього ув’язнення на стан соціального організму, аби оцінити силу цього впливу в аспекті, по-перше, формування так званого кримінального образу того чи іншого регіону країни або держави загалом, по-друге, визначення рівня та структури злочинності, включаючи й рівень рецидивізму, у певній адміністративно-територіальній одиниці з урахуванням фактора “насиченості” тих чи інших територій (місцевостей) об’єктами, які розглядаються.

Із цього приводу у науковій літературі неодноразово зверталася увага на наявність зв’язку між дислокацією виправних установ та установ

¹ Р Джансараева, ‘Характеристика преступлений, совершаемых в исправительных учреждениях Республики Казахстан’ (2005) 4 Уголовное право 90.

² Г Хохряков, *Парадоксы тюрьмы* (Юрид лит 1991) 129.

³ Е Тонков, *История одной тюрьмы* (Лема 2006) 18.

попереднього ув'язнення і станом злочинності, зокрема й рецидивної, на тій чи іншій території. Цьому питанню приділили увагу, зокрема, автори цієї публікації А. Бабенко⁴ і В. Батиргареева⁵, а також Б. Головкін⁶, І. Копотун⁷, В. Філонов, Д. Федоренко⁸, А. Чеботарьов, П. Пономарьов, В. Пахомов⁹, В. Шакун¹⁰ та ін. Так, В. Шакун, аналізуючи регіональну специфіку злочинності в Україні, пояснив високий рівень злочинності в окремих областях сходу нашої країни, поряд з іншими чинниками, надмірною насиченістю цих областей виправно-трудовими закладами¹¹.

У зарубіжній літературі вивчалися питання впливу тюрем на економічний та соціальний розвиток громад і впливу кількості так званого тюремного населення на злочинність усередині цих установ¹². Однак математичним шляхом раніше не демонструвалася залежність між дислокацією подібних установ, зокрема, їхньою кількістю, та показниками, якими характеризуються стан злочинних проявів у тій чи іншій адміністративно-територіальній одиниці.

Метою дослідження є доведення впливу наявності установ виконання покарань і попереднього ув'язнення на криміногенну ситуацію в Україні загалом та в окремих її регіонах зокрема шляхом установлення залежності цих параметрів за допомогою методів математичного аналізу та картографування. Для цього під час дослідження ставилося кілька завдань тактичного плану, як-от: установлення та вивчення тери-

⁴ А Бабенко, 'Профілактичні можливості традицій та звичаїв у регіональній системі запобігання злочинності' [2013] 4(55) Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності 71; А Бабенко, *Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія* (ОДУВС 2014) 377–80; А Бабенко, 'Територіально-просторовий аналіз злочинності у населених пунктах Одеської області' [2017] 2(9) Вісник Асоціації кримінального права України 169–89.

⁵ В Батиргареева, *Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми* (Право 2009) 180–1.

⁶ Б Головкін, *Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання* (Право 2011) 65.

⁷ І Копотун, 'Поняття та зміст оперативної обстановки у виправних колоніях' [2015] 1(75) Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 385–94.

⁸ В Філонов і Д Федоренко, *Преступність в особі крупном промисленном городе: состояние, причины и меры по ее предупреждению* (ДІВД МВД України, 2002) 18–21.

⁹ А Долгова (общ ред), *Криминология: учебник* (ИНФРА-М-НОРМА 1997) 784.

¹⁰ В Шакун, *Урбанізація і злочинність* (Вид Укр акад внутр справ 1996) 256.

¹¹ Там само 90.

Тут ми зберігаємо термінологію у визначенні установ виконання покарань, що вживалася на час підготовки В. Шакуном публікації, про яку йдеться.

¹² Ashleigh T Rasheed, 'Impacts of Prisons in Rural Communities: Economic and Social Factors' (2016) 168 University Honors Program Theses 1–64; Susan Blankenship and Ernest Yanarella, 'Prison Recruitment as a Policy Tool of Local Economic Development: a Critical Evaluation' [2004] 7(2) Contemporary Justice Review 183–98; G Hooks and J Mosher, 'Revisiting the Impact of Prison Building on Job Growth: Education, Incarceration and County-Level Employment, 1976–2004' [2010] 91(1) Social Science Quarterly 228–44; Steven Levitt, 'The Effect of Prison Population Size on Crime Rates: Evidence from Prison Overcrowding Litigation' (1996) 111 Quarterly Journal of Economics 319–52; Thomas B Marvell & Carlisle E Moody, 'Prison Population Growth and Crime Reduction' [1994] 10(2) Journal of Quantitative Criminology 109–140; Nathan Shekita, 'The Effect of Prison Populations on Crime Rates (Revisiting Steven Levitt's Conclusions)' (*Department of Economics Pomona College*, 2015) <<http://economics-files.pomona.edu/GarySmith/Econ190/Econ190%202015/Nathan%20Shekita.pdf>> (accessed: 21.01.2020).

торіальних відмінностей злочинності, зокрема, рецидивної, аби здійснити кримінологічну класифікацію тих чи інших регіонів України; з'ясування тісноти зв'язку між локацією кримінально-виконавчих установ і кількісно-якісними параметрами злочинних проявів не лише у певних регіонах, а й у розрізі міст та районів окремих областей; доведення користі вживання методу кримінологічної картографії (картографування) для інформаційно-аналітичного забезпечення роботи правоохоронних органів у запобіганні злочинності, включаючи й рецидивну, за допомогою якого вдається створювати карти кримінальної ураженості різних регіонів та всієї України певними видами злочинних проявів і злочинністю загалом; визначення ролі кримінальної субкультури як потужного інструменту зараження кримінальною ідеологією населення й поза межами кримінально-виконавчих установ; наведення деяких аргументів на користь повернення до закону про кримінальну відповідальність поняття особливо небезпечного рецидивіста тощо.

Насамперед відзначимо, що сьогодні регіональне вивчення злочинності є найбільш пріоритетним напрямом сучасної кримінології, кримінологічних досліджень, науково-практичних розробок¹³. Тому становлення і подальший розвиток регіональної кримінології як цілком самостійного напрямку кримінологічної науки не викликає жодних сумнівів. Як справедливо підкреслюється у спеціальній літературі, це зумовлено перенесенням центру ваги вирішення проблем, пов'язаних зі злочинністю, на регіональний рівень та урахуванням специфічних криміногенних факторів, що визначають регіональну злочинність¹⁴. Отже, вивчення регіональних особливостей злочинних проявів є необхідним для отримання нових кримінологічних знань про територіальну специфіку злочинності у межах конкретних адміністративно-територіальних систем, її закономірності, регіональні подібності та відмінності, особливості детермінації тощо¹⁵.

За результатами проведеного дослідження за допомогою використання зазначеного вище інструментарію (математичні розрахунки та картографування) підтверджена гіпотеза про те, що велика кількість осіб, які звільнені з місць несвободи, сприяє створенню специфічного криміногенного фону, що негативним чином впливає на криміногенну обстановку в регіонах. Виявити та пояснити (навіть із математичної точки зору) силу впливу установ виконання покарань і попереднього ув'язнення на криміногенну ситуацію в Україні якраз й у змозі науковий по-

¹³ М Сутурин, 'Регіональное изучение преступности (теоретические аспекты)' (2008) 5 Вестник Томского государственного университета 115.

¹⁴ В Шульга, 'Основные тенденции преступности и ее предупреждение в Дальневосточном регионе' (автореф дис канд юрид наук, 1994) 16.

¹⁵ Ю Нікітін та С Денисов та Є Стрельцов (заг ред), *Кримінологія: підручник* (Право 2018) 276.

Владислава Батиргарєєва, Андрій Бабенко

тенціал регіональної кримінології. Однак на початку дослідження було б логічно зазначити про те, що подібні заклади споконвічно визначають характеристику регіону. Причому відбувається взаємовплив соціуму як такого на обстановку у відповідній установі, і навпаки. Так, І. Копотун, розглядаючи питання впливу місця дислокації колонії (тобто адміністративно-територіальної одиниці) на оперативну обстановку у середині закладу, прямо зазначив, що місце дислокації виправної колонії – один із чинників, що впливають на стан оперативної обстановки, адже найбільше піддаються криміногенному впливові ззовні ті виправні колонії, що розташовані у великих містах, індустріальних регіонах, оскільки зовнішнє середовище здійснює більш активну протидію проваджуваному в цих установах процесу виконання покарання, аніж в установах, що дислокуються у віддалених районах¹⁶. Про яскраві приклади порушення вимог закону у місцях позбавлення волі за участю тих, хто не відбуває покарання, і зайнятий обслуговуванням функціонування цих об'єктів, свідчать і самі рецидивісти:

Якщо є потреба, у зоні можна купити навіть гашиш. Це ще з радянських часів пішло, коли зовнішню охорону набирали з узбеків. Неподалеку від зони вони сіяли гарну східну коноплю. Після розвалу Радянського Союзу наші охоронці не стали порушувати бізнес <...>. Ось і договорюємося: вони нам гашиш, ми їм гроші. І такого ще не було, щоб хтось обманув. На “чорній” зоні ми адміністрацію втягуємо, щоб вона нам служила¹⁷.

Завдання нашого дослідження, повторимося, – з'ясувати зворотний від наведеного вище І. Копотуном вплив, тобто за вектором дії “місце несвободи – регіон”.

Від початку 2000-х років в Україні кількість засуджених, що перебувають у місцях обмеження або позбавлення волі, знизилася у чотири рази (222,3 тис. осіб у 2000 р. проти 55 тис. осіб у 2018 р.). Станом на 1 січня 2019 р. у сфері управління Державної кримінально-виконавчої служби України перебуває 148 установ, які виконують покарання у виді арешту, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі. Крім того, 29 установ розміщені на території Автономної Республіки Крим, Донецької та Луганської областей, що тимчасово не контролюються українською владою. При цьому у 12 діючих слідчих ізоляторах та 17 установах виконання покарань із функцією слідчого ізолятора (далі – СІЗО) трималося понад 18 тис. осіб (17,6 тис. осіб – у 2017 р.), зокрема понад 1 тис. жінок (близько 960 жінок у 2017 р.)

www.pravola.com.ua

¹⁶ Копотун (н 7) 387.

¹⁷ Л. Хазан, ‘Погибли юность и талант в твоих стенах...’ [2006] 34(70) Бульвар Гордона 10.

та понад 130 неповнолітніх¹⁸. Територіальний їх розподіл за регіонами є доволі нерівномірним. Із даних, представлених на *карті 1*, видно, що найвища концентрація зазначених кримінально-виконавчих установ спостерігається у Донецькій (20), Дніпропетровській (15), Луганській (16), Харківській (13) та Запорізькій (11) областях. Територія Західної України характеризується меншою насиченістю цими установами. Наприклад, у Закарпатській області їх налічується 1, у Чернівецькій – 2, в Івано-Франківській, Тернопільській та Волинській – по 4, і найбільша кількість цих установ серед західних регіонів нашої країни зафіксована у Львівській області – 8.

Показник кількості в'язнів для України скоротився із 338 на 100 тис. населення у 2011 р. до 133 у 2018 р. Але навіть такі показники істотно перевищують аналогічні дані у країнах Західної Європи (наприклад, Ісландія (47), Словенія (64), Данія (74), Швейцарія (76), Німеччина (83), Нідерланди (87), Ірландія (95), Італія (109), Франція (115))¹⁹. Водночас різке скорочення чисельності осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі в Україні, є наслідком не покращення криміногенної обстановки у країні, а результатом, по-перше, часто непродуманої кримінально-правової політики гуманізації; по-друге, системного порушення принципів невідворотності та співрозмірності покарання ступеню тяжкості вчиненого злочину. Водночас дослідження, що проводилися, зокрема, у Фінляндії ще у другій половині минулого століття, показали, що зменшення кількості осіб, які перебувають у місцях ув'язнення у розрахунку на 100 тис. населення, може призводити до збільшення кількості вчинюваних злочинів²⁰.

Якщо розташування установ попереднього ув'язнення на території України є достатньо рівномірним (як правило, одна крупна установа на область), то дислокація виправних установ у різних областях нашої країни відзначається нерівномірністю, що й позначається на кримінальній ураженості регіонів. При цьому їх локаціями охоплені як обласні та районні центри, так і сільська місцевість. До речі, що стосується тюрем, то їх в Україні до 2004 р. існувало всього дві. Вони, на відміну від виправних колоній, були розмішені у великих обласних центрах (нині – Житомирська та Вінницька установи виконання покарань). Це не випадково, адже утримання подібних установ потребувало особливих умов охорони, постачання, у разі необхідності – своєчасного втручання оператив-

¹⁸ Кримінально-виконавча система України в 2018 році. Статистичний огляд (доповнений) (фрагмент доповіді “Дотримання прав ув'язнених в Україні в 2018 році”) <<http://ukrprison.org.ua/articles/1551280200>> (дата звернення: 21.01.2020).

¹⁹ И Ясавеев (сост), *От “страны тюрем” к обществу с ограниченным причинением боли: финский опыт сокращения числа заключенных* (Нац исслед Ин-т прав политики 2012) 15.

²⁰ Там само 34, 153.

них груп швидкого реагування тощо. Отже, останні місця несвободи “тяжіли” до щільно заселених територій.

Із багатьох ракурсів прояву феномена несвободи особливий кримінологічний інтерес являє собою, мабуть, такий його ракурс: місця позбавлення волі (у широкому сенсі слова) у контексті розкриття механізму насиченості тих чи інших територій злочинністю як такою та відтворення рецидивної злочинності. Розкриваючи зміст і визначаючи силу впливу цього явища, слід мати на увазі, що законотворчі громадяни та злочинці по-різному ставляться до місця і ролі місць несвободи у бутті кожного з представників цих полярно протилежних категорій людей. Адже, здається, що народна мудрість “Міцна тюрма, але ж чорт їй радий” відображає настрої законотворчої частини суспільства, а прислів'я “Від торби та тюрми не зарікайся” є “девізом” тих, хто зіштовхнувся із законом²¹.

Розглянемо й проаналізуємо конкретно результати встановлення співвідношення між аналізованими місцями несвободи та процесами відтворення злочинності. Із цього питання, ще раз підкреслимо, у кримінологічних публікаціях містяться лише епізодичні відомості (як правило, у контексті встановлення кореляційних зв'язків між іншими явищами). Так, наприклад, фінський кримінолог Т. Лаппі-Сепалла, досліджуючи проблему кореляційної залежності інтенсивності злочинності від коливань індексу рівня життя, на прикладі 18 країн колишнього соціалістичного табору Східної Європи та пострадянського простору попутно виявив сильну позитивну кореляцію (0,664) між рівнем убивств і питомою вагою тюремного населення, серед якого, звісно, чималою є кількість рецидивістів²². При цьому вплив кількості установ несвободи на стан криміногенної обстановки залишився поза увагою фінського вченого.

З метою перевірки гіпотези про вплив установ виконання покарань і попереднього ув'язнення (їх кількості) на стан криміногенної обстановки та виявлення ступеню стійкості і тісноти зв'язку між зазначеними установами й окремими видами злочинів, включаючи насамперед рецидивні, ми розрахували відповідні коефіцієнти кореляції Пірсона (r) за такою формулою:

$$r = \frac{\sum(x - \bar{x})(y - \bar{y})}{\sqrt{\sum(x - \bar{x})^2 \sum(y - \bar{y})^2}}, \text{ де:}$$

“ x ” – кількість установ виконання покарань та попереднього ув'язнення (місць несвободи) у регіонах України;

“ y ” – перемінні, що відбивають кількість окремих видів злочинів у відповідних областях.

²¹ Батиргарєєва (н 5) 357.

²² Ясавєєв (н 19) 151.

За результатами розрахунків відібраних показників станом на 1 січня 2019 р. встановлено, що між кількістю установ виконання покарань в області і загальною кількістю вчинених злочинів коефіцієнт кореляції становить 0,98; коефіцієнт кореляції із рецидивними злочинами – 0,99; зі злочинами проти власності – 0,96; зі злочинами проти життя та здоров'я особи – 0,95; зі злочинами у сфері незаконного обігу наркотиків – 0,98. Окрім цього, також розраховано залежність між кількістю кримінально-виконавчих установ і чисельністю самогубств в областях, яка дорівнює 0,98. Тобто коефіцієнт кореляції Пірсона між досліджуваними явищами наближується до одиниці, що свідчить про стійку тісноту зв'язку і наявність сильної прямої кореляційної залежності між указаними показниками.

Результати ступеня кореляції кількості кримінально-виконавчих установ зі злочинністю, зокрема рецидивною, наводяться у *картах 1 і 2*.

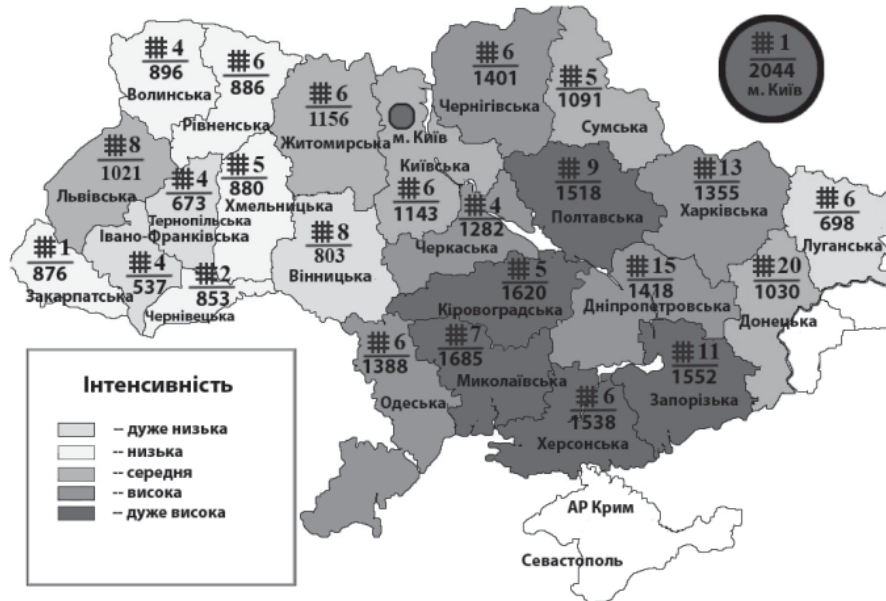
Як бачимо, найвища інтенсивність злочинності загалом та рецидивної зокрема спостерігається у східних, південних і центральних регіонах України. Саме ці території характеризуються більш високою кількістю місць несвободи.

Окремо слід навести й розрахунки залежностей між інтенсивністю рецидивної та інших видів злочинів на 100 тис. осіб. Річ у тому, що “лави” тюремного населення якраз і формуються із рецидивних злочинців. Тому, говорячи про вплив установ виконання покарання на кримінальний “портрет” регіону, на увазі мають насамперед злочинців-рецидивістів, негативна дія яких на нестійких членів суспільства всім добре відома. Отже, коефіцієнт кореляції Пірсона між інтенсивністю рецидивної та загальної злочинності в областях України дорівнює 0,65; злочинів проти власності – 0,69; злочинів проти життя та здоров'я особи – 0,70; самогубств – 0,62. Із наведеного можна зробити висновок про те, що ступінь впливу інтенсивності рецидивної злочинності на інтенсивність злочинності загальної та інших видів злочинів є також дуже високим.

Під час перевірки гіпотези щодо зв'язку між наявністю аналізованих місць несвободи та рівнем кримінальної ураженості тієї або іншої території у розрізі міст і районів окремих областей так само зафіксовано тісний зв'язок.

Інтенсивність злочинності та розподіл установ виконання покарань у виді арешту, позбавлення або обмеження волі, слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України (станом на 1 січня 2019 р.)²³

Вплив кількості установ виконання покарань на рівень концентрації злочинності у регіоні на прикладі окремих областей простежується ще більш яскраво. Так, наприклад, Київська область (включаючи й Київ) традиційно належить до регіону з високою кримінальною ураженістю та великою насиченістю установами виконання покарань. На території області та Києва розташовано 7 місць несвободи, серед яких: один СІЗО (Київ); три виправні колонії середнього рівня безпеки для чоловіків, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі (Білоцерківська виправна колонія № 35, Бучанська виправна колонія № 85 та Березанська виправна колонія № 95); одна виправна колонія мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання для чоловіків, засуджених за злочини, вчинені з необережності (Кагарлицька виправна колонія № 115); одна виправна колонія середнього рівня безпеки для чоловіків, уперше засуджених до позбавлення волі (Бориспільська виправна ко-

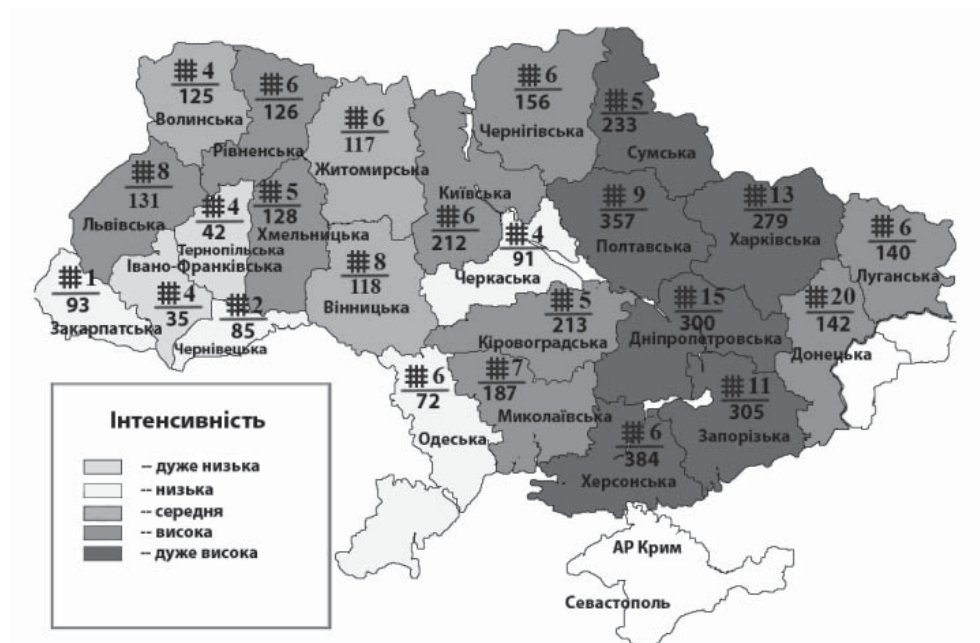
www.pravoua.com.ua

²³ Кількість установ із виконання кримінальних покарань у Донецькій та Луганській областях вказана з урахуванням тих, які розміщені і на тимчасово неконтрольованих територіях.

лонія № 119) та один виправний центр (Ірпінський виправний центр № 132). Аналіз географії розташування вказаних місць несвободи свідчить про високу інтенсивність злочинності не лише у містах і районах їх розміщення, а й у наближених до них територіях і, навпаки, території, “вільні” від таких установ, характеризуються меншими проблемами зі злочинністю (карта 3).

Карта 2

Інтенсивність рецидивної злочинності та розподіл установ виконання покарань у виді арешту, позбавлення або обмеження волі, слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України у регіонах України (станом на 1 січня 2019 р.)

Представлена карта демонструє, що на півдні Київської області відсутні будь-які місця несвободи. П'ять південних районів характеризуються низькою або помірною кримінальною ураженістю. Наприклад, відстань від Тетіївського (688 злочини на 100 тис. населення), Ставищенського (774) або Богуславського (879) районів до найближчої Білоцерківської виправної колонії № 35 є доволі значною і становить близько 175 км. Так само від сусідніх із ними районів – Володарського (932) та Таращанського (1 004), розташованих від них трохи на північ, відстань до найближчої

Інтенсивність злочинності та розподіл установ виконання покарань у виді арешту, позбавлення або обмеження волі, слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України у Київській області (станом на 1 січня 2019 р.)

колонії становить близько 136 км. Водночас у центрі, на заході та сході Київської області сконцентрована найбільша кількість установ виконання покарань. Як наслідок, указані території характеризуються помітно вищою інтенсивністю злочинності. Так, за нашими спостереженнями, місце розташування Бучанської виправної колонії № 85 та Ірпінського виправного центру № 132 корелюють із дуже високою інтенсивністю злочинності у самому місті Ірпінь (2 470 злочини на 100 тис. населення) та з високою інтенсивністю у трьох сусідніх – Києво-Святошинському (2 416), Макарівському (1 975) та Бородянському (1 379) районах, розташованих на заході Київської області. Схожа ситуація простежується у центрі та на сході області, де розташована Бориспільська виправна колонія № 119. Інтенсивність злочинності у Бориспільському (3 375) та сусідніх із ним Києві (2 408) і Броварському (4 343) районі позначається як дуже висока. Зі свого боку Кагарлицька виправна колонія № 115 корелює із дуже високою інтенсивністю злочинності у самому Кагарлицькому (1 428) та Обухівському (2 752) районах області. До речі, складна криміногенна обстановка в Обухівському районі значною мірою може формуватися, зокрема, і у зв'язку з його наближенням до Бориспільської виправної колонії № 119 на півночі і Кагарлицької виправної колонії № 115 на півдні району. Продовжуючи аналіз, відзначимо, що розташування Березанської виправної колонії № 95 корелює із високою інтенсивністю злочинності у сусідніх – Переяслав-Хмельницькому (1 915), Баришівському (1 618) та Яготинському (1 313) районах Київської області. Що стосується Києва із дуже високою інтенсивністю злочинності (2 044), то він практично з усіх сторін оточений установами виконання покарань різного рівня безпеки. Наведена кореляція є не випадковою, адже вона чітко простежуються й у розрізі інших областей (наприклад, Полтавської, Харківської, Дніпропетровської, Запорізької, Львівської, Вінницької, Рівненської та ін.).

Як відомо, вітчизняна кримінально-виконавча система десятиліттями сповідувала жорсткі форми під час невинуватого обмеження свободи засуджених, формувала специфічне злочинне середовище, що протиставляється владі, законам і культурі законослухняного суспільства. Як наслідок, в окремих регіонах країни сформувалася ціла система неправових взаємозв'язків і відносин, що здатні конкурувати з легальними інституціями соціуму. Характерними особливостями сучасного кримінального світу є те, що він має власну економіку, ідеологію, неписані, але беззаперечно виконувані, жорстокі й невідворотні “законок кримінального світу”, свою охоронну систему й навіть механізми “соціального захисту” від будь-якого втручання ззовні. Суспільна

небезпечність цього феномена підвищується у зв'язку із прагненням кримінального світу нав'язати свої закони та принципи, адже у соціумі наполегливо культивується особливий тип успішної людини, яка пройшла через в'язниці, веде антисуспільний, але заможний спосіб життя, сповідує принципи "кримінальної справедливості" та вседозволеності. Багато в чому така субкультура як сукупність специфічної ідеології та матеріальних цінностей кримінального світу, що отримала назву кримінальної, або тюремної (блатної), зародилася у надрах установ виконання кримінальних покарань у виді позбавлення волі. Значна кількість таких установ та їх нерівномірний розподіл по країні створює сприятливе тло для криміналізації суспільства. Окрім того, жителі довколишніх районів так чи інакше втягнуті у "стосунки" із "зонами" (працюють у місцях несвободи або на підприємствах, що забезпечують, так би мовити, життєдіяльність цих місць, надають житло родичам засуджених та іншим особам, що очікують на побачення з тими, хто відбуває покарання, інколи займаються протиправним комунікуванням із особами, що відбувають покарання, тощо), у місцях високої концентрації місць несвободи підвищується частка носіїв кримінальної субкультури, а отже, автоматично збільшується імовірність ураження кримінальною субкультурою значної кількості осіб, потенційно вразливих до дії цієї субкультури. Отже, остання має здатність достатньо стрімко поширюватися в інформаційному просторі законослухняного суспільства завдяки широкій соціальній базі носіїв, прихильників і послідовників цієї субкультури. Це, зі свого боку, підвищує ризик учинення ще більшої кількості злочинів. Крім того, на тлі погіршення демографічних показників і відсутності чіткої ідеологічної політики в країні існує ризик витіснення суспільно корисних традицій та звичаїв злочинними ідеями, що за своєю сутністю є соціально шкідливим явищем для законослухняного суспільства. Як наслідок, така ситуація є сприятливою обставиною для нескінченного продукування злочинності. У цьому, на нашу думку, закладається реальна загроза тотальної криміналізації суспільства і поза межами установ виконання покарань, що завжди відбиватиметься на кримінальній обстановці у тих чи інших регіонах.

З огляду на потужний вплив тюремного населення на законослухняне суспільство загалом та на окремі території зокрема не можна не згадати про ідею повернення до матерії закону про кримінальну відповідальність інституту особливо небезпечного рецидивіста, тим паче, що нині у Верховній Раді України на розгляді перебуває проєкт Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за

злочини, вчинені злочинною спільнотою²⁴, яким передбачається доповнити КК України новими статтями, зокрема: ст. 255¹ “Створення злочинної спільноти і перебування особи в статусі ‘зłodий у законі’”, ст. 255² “Звернення до ‘зłodий у законі’ чи іншого учасника злочинної спільноти” та ст. 255³ “Організація проведення зустрічі (сходки) представників злочинних організацій чи злочинних спільнот, сприяння в її проведенні або керівництво нею”.

Чимало років тому ми писали, що відмова від поняття особливо небезпечного рецидивіста – це акт гуманізації суспільної думки та одночасно перерозподілу суспільних сил із метою акцентувати увагу саме на вирішенні завдань реінтеграції цих осіб у суспільство²⁵; не можна механічно пов'язувати більшу суворість покарання з одним лише фактом визнання раніше особи особливо небезпечним рецидивістом без урахування передусім тяжкості нового злочину²⁶. Однак згодом прийшло розуміння, що ідею про повернення до минулого досвіду (звісно ж, створивши при цьому відповідні правові підстави) не слід беззаперечно відкидати як таку, що свого часу нібито дискредитувала цілі призначення покарань та, власне, поставила під сумнів можливість їх досягнення. Річ у тому, що свідчити про правильність взятого курсу кримінально-правової політики на гуманізацію практики призначення покарань та взагалі ставлення до осіб, що постійно повертаються до вчинення злочинів (зокрема, відмова від поняття особливо небезпечного рецидивіста), могло лише єдине: покращення кількісно-якісної характеристики злочинності. Проте відома гуманізація, як показав час, не виправдала себе: якщо кількісні показники ще можуть ставати “предметом” свідомого маніпулювання у бік нібито покращення стану злочинності у країні, то про ніяку позитивну зміну характеру злочинності, в якій домінують тяжкі й особливо тяжкі злочини проти життя та здоров'я особи, випереджаючи навіть злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, йтися не може. Крім того, треба відверто сказати, що такі положення закону про кримінальну відповідальність, як “особа, яка раніше вчинила (певний) злочин”, “вчинення злочину повторно”, “особою, яка раніше судима за вчинення (певного) злочину”, “особа, яка раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі”, “особа, яка раніше звільнялася умовно-достроково” є нічим іншим, як завуальованим визнанням цим законом особливого правового статусу особи, що принаймні не вперше повертається до вчинення злочину.

²⁴ Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою від 2 грудня 2019 р. № 2513 <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67506> (дата звернення: 21.01.2020).

²⁵ В Батиргарєєва, ‘Щодо підстав формування нового поняття рецидиву злочинів’ [2003] 4(35) Вісник Академії правових наук України 195.

²⁶ Батиргарєєва (н 5) 86.

І, нарешті, треба знову повернутися до міжнародного досвіду. Щоб уникнути звинувачення у сповідуванні положень теорії небезпечного стану, звернімося до практики деяких демократичних країн, а саме Швейцарії, Німеччини та Сполучених Штатів Америки. Так, за кримінальним законодавством Швейцарії звичні злочинці, до яких належать особи, що умисно вчинили багаторазові злочинні діяння, за які до вчинення нового (теж умисного) діяння до них застосовувалося позбавлення волі щонайменше вже двічі, піддаються спочатку так званим заходам безпеки у виді інтернування (поміщення злочинця до спеціальної установи), а потім вже покаранню²⁷. Такий підхід, на думку швейцарських правознавців, є єдиним способом захистити суспільство від несприйнятливих до покарання правопорушників²⁸.

Ще у 1933 р. у Німеччині був прийнятий “Закон проти небезпечних рецидивістів та про заходи кримінально-правового характеру” (*Gesetz gegen gefährliche Gewohnheitsverbrecher und über Maßregeln der Sicherung und Besserung*). Цим Законом до Кримінального кодексу вводився новий § 20 А, згідно з яким особа, яка неодноразово затримувалася у зв’язку з повторним вчиненням злочину, вважалася *небезпечним рецидивістом*²⁹. Щодо таких осіб передбачалося посилення кримінального покарання і призначення додаткових примусових заходів кримінально-правового характеру у виді попереджувального обмеження волі, що мало місце вже після відбування основного покарання у місцях позбавлення волі. Що цікаво, система цих примусових заходів щодо рецидивістів продовжує діяти у Німеччині й дотепер. Так, у положеннях глави 6 “Заходи виправлення та безпеки” КК Німеччини у редакції 1998 р. передбачено стосовно рецидивістів такий захід, як превентивне ув’язнення³⁰.

Про посилення покарання аж до довічного ув’язнення за вчинення злочину не вперше (повторні та багаторазові фелонії) йдеться й у КК штату Нью-Йорк. Відповідно до кримінального закону за вчинення насильницької фелонії вдруге (зрозуміло, після предикатного засудження теж за насильницьку фелонію) відбувається не лише призначення більш суворого покарання у виді тюремного ув’язнення шляхом підвищення його нижньої межі, а й змінюється і вид вироку – з невизначеного на визначений. Річ у тому, що невизначений вирок, у якому суд установ-

²⁷ Н Кузнецова, *Уголовный кодекс Швейцарии* (пер с нем, Зерцало 2000) 138.

²⁸ А Малиновский, *Сравнительное правоведение в сфере уголовного права* (Международ отношения 2002) 286.

²⁹ Hans-Joachim Mengel *Strafrechtliche Verfolgung homosexueller Handlungen in Deutschland nach 1945: Zur Rehabilitation und Entschädigung der nach § 175 und 175a StGB wegen homosexueller Handlungen in der BRD und der DDR Verurteilten* (Senatsverwaltung für Arbeit, Integration und Frauen 2012) 23.

³⁰ Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии в редакции от 13 ноября 1998 г. <<http://okpravo.ru/zarubezhnoe-pravo/ugolovnoe-pravo-zarubezhnyh-stran/уголовный-кодекс-фрг.html>> (дата звернення: 21.01.2020).

лює лише максимальний і мінімальний строки покарання, вважається більш м'яким порівняно з визначеним вироком, оскільки конкретна його тривалість залежить від поведінки засудженого під час відбування покарання. Вчинення ж насильницької фелонії багаторазово, тобто хоча б у третій раз, знову тягне призначення винному невизначеного вироку, максимальний строк якого – довічне ув'язнення. Одночасно з цим відбувається й підвищення мінімального строку тюремного ув'язнення – від 12 до 25 років проти 6–12,5 років за повторну фелонію. Як бачимо, статус рецидивіста з певною кількістю засуджень автоматично підвищує міру покарання, хоча, звісно ж, в американському кримінальному праві не вживається поняття особливо небезпечного рецидивіста.

Розглядаючи *pro et contra* можливості повернення до поняття особливо небезпечного рецидивіста у національній площині, візьмемо досвід однієї із країн пострадянського простору. Так, за КК Російської Федерації рецидив злочинів поділяється на простий, небезпечний та особливо небезпечний. Незважаючи на те, що у Кодексі цієї країни не закріплюється поняття особливо небезпечного рецидивіста, проте той факт, що злочин не діяння, вчинене особою невперше, тягне за собою підвищення строку та розміру кримінального покарання, говорить про серйозне ставлення до співвідношення тяжкості рецидиву, зумовленого, зокрема, попередньою поведінкою особи, та покарання, що призначається. Відзначимо, що у проєкті Концепції розвитку кримінально-виконавчої системи в Російській Федерації до 2020 р. навіть вказувалося про доцільність відновлення статусу небезпечного та особливо небезпечного рецидивіста стосовно тих осіб, які невперше вчиняють тяжкі та особливо тяжкі злочини, міцно засвоїли та поширюють кримінальну культуру³¹.

Отже, практика країн, достатньо різних за ступенем соціально-економічного розвитку та забезпечення засад демократії, свідчить про необхідність урахування минулого кримінального досвіду особи під час призначення покарання за вчинення нового умисного злочину. Саме у такий спосіб, вважаємо, якомога надійніше забезпечується захист суспільства від надзвичайно суспільно небезпечних осіб шляхом їх тривалої ізоляції, а отже, обмежується й вплив, що вони чинять на нестійких членів суспільства, перебуваючи на свободі.

Висновки. За допомогою використання математичних розрахунків і методу картографування підтверджена гіпотеза про те, що розміщення у тих чи інших адміністративно-територіальних одиницях країни виправних установ та установ попереднього ув'язнення сприяє створенню

³¹ Проєкт Концепции развития уголовно-исполнительной системы в Российской Федерации до 2020 года (*UKRPRISON.ORG.UA*) <<http://ukrprison.org.ua/articles/1264936781>> (дата звернення: 21.01.2020).

специфічного криміногенного фону, що негативно впливає на криміногенну обстановку в регіонах. Особливо це стає помітним у розрізі міст та районів окремих областей. Індикатором цього впливу є насамперед показники інтенсивності загальної та рецидивної злочинності. З'ясовано, що між кількістю установ виконання покарань в області і загальною кількістю учинених злочинів коефіцієнт кореляції становить 0,98, а коефіцієнт кореляції із рецидивними злочинами – 0,99. Таким чином, коефіцієнт кореляції Пірсона між досліджуваними явищами наближується до одиниці, що свідчить про стійкий зв'язок, а також про наявність сильної прямої кореляційної залежності між наведеними показниками. При цьому найвища інтенсивність загальної та рецидивної злочинності спостерігається у східних, південних і центральних регіонах України: саме ці регіони країни характеризуються значною кількістю місць несвободи.

Основними ланками “кримінального зараження” певних регіонів є: по-перше, концентрація кримінальних елементів у районах розміщення аналізованих установ після їх звільнення з місць позбавлення або обмеження волі (часто це зумовлюється тим, що особи відбувають покарання, як правило, на території тих областей, мешканцями яких вони є); по-друге, кримінальна субкультура як матеріальний і духовний субстрат злочинної ідеології, що пронизує сучасне суспільства; по-третє, установлення своєрідних, часом протиправних, “виробничих” зв'язків місцевого населення з установами виконання покарань (особливо у невеликих населених пунктах).

Повернення до КК України поняття особливо небезпечного рецидивіста є серйозним кроком на шляху до забезпечення надійного захисту правослужняного суспільства від суспільно небезпечних осіб. Лише невідворотність покарання і тривала ізоляція здатні убезпечити суспільство від нової кримінальної загрози з їх боку та обмежити вплив, який вони чинять на нестійких членів суспільства у разі перебування на свободі.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Mengel Hans-Joachim, *Strafrechtliche Verfolgung homosexueller Handlungen in Deutschland nach 1945: Zur Rehabilitierung und Entschädigung der nach § 175 und 175a StGB wegen homosexueller Handlungen in der BRD und der DDR Verurteilten* (Senatsverwaltung für Arbeit, Integration und Frauen 2012) (in German).
2. Babenko A, *Zapobihannia zlochynnosti v rehionakh Ukrainy: kontseptualno-metodolohichniy ta prakseolohichniy vymir: monohrafiia* [Crime Prevention in the Regions

- of Ukraine: Conceptual, Methodological and Praxeological Dimension: Monograph*] (ODUVS 2014) (in Ukrainian).
3. Batoryhareieva V, *Retsydyvna zlochynnist v Ukraini: sotsialno-pravovi ta kryminolohichni problemy* [Recidivism in Ukraine: Socio-Legal and Criminological Problems] (Pravo 2009) (in Ukrainian).
  4. Filonov V i Fedorenko D, *Prestupnost' v osobo krupnom promyshlennom gorode: sostojanie, prichiny i mery po ee preduprezhdeniju* [Crime in a Particularly Large Industrial City: the State, Causes and Measures to Prevent It] (DIVD MVD Ukrainy 2002) (in Russian).
  5. Hohrjakov G, *Paradoksy tjur'my* [Paradoxes of Prison] (Jurid lit 1991) (in Russian).
  6. Holovkin B, *Koryslyva nasylnytska zlochynnist v Ukraini: fenomen, determinatsiia, zapobihannia* [Lucrative Violent Crime in Ukraine: Phenomenon, Determination, Prevention] (Pravo 2011) (in Ukrainian).
  7. Malinovskij A, *Sravnitel'noe pravovedenie v sfere ugovnogo prava* [Comparative Jurisprudence in the Field of Criminal Law] (Mezhdunar otnoshenija 2002) (in Russian).
  8. Shakun V, *Urbanizatsiia i zlochynnist* [Urbanization and Crime] (Vyd Ukr akad vnutr sprav 1996) (in Ukrainian).
  9. Tonkov E, *Istorija odnoj tjur'my* [History of One Prison] (Lema 2006) (in Russian).

Edited and translated books

10. Dolgova A (obshh red), *Kriminologija: uchebnik* [Criminology: Textbook] (INFRA-M-NORMA 1997) (in Russian).
11. Jasaveev I (sost), *Of "strany tjurem" k obshhestvu s ogranichennym prichineniem boli: finskij opyt sokrashhenija chisla zakljuchennyh* [From "the Country of Prisons" to a Society with Limited Pain: Finnish Experience of Decreasing the Number of Prisoners] (Nac issled In-t prav politiki 2012) (in Russian).
12. Kuznecova N, *Ugolovnyj kodeks Shvejtsarii* [The Criminal Code of Switzerland] (per s nem, Zercalo 2000) (in Russian).
13. Nikitin Yu ta Denysov S ta Streltsov Ye (zah red), *Kryminolohiia: pidruchnyk* [Criminology: Textbook] (Pravo 2018) (in Ukrainian).

Journal articles

14. Blankenship Susan and Yanarella Ernest, 'Prison Recruitment as a Policy Tool of Local Economic Development: A Critical Evaluation' [2004] 7(2) Contemporary Justice Review 183–98 (in English).
15. Hooks G, Mosher C, 'Revisiting the Impact of Prison Building on Job Growth: Education, Incarceration and County-Level Employment, 1976–2004' [2010] 91(1) Social Science Quarterly 228–44 (in English).
16. Levitt S, 'The Effect of Prison Population Size on Crime Rates: Evidence from Prison Overcrowding Litigation' (1996) 111 Quarterly Journal of Economics 319–52 (in English).
17. Marvell T & Moody C, 'Prison Population Growth and Crime Reduction' [1994] 10(2) Journal of Quantitative Criminology 109–40 (in English).
18. Rasheed A, 'Impacts of Prisons in Rural Communities: Economic and Social Factors' (2016) 168 University Honors Program Theses 1–64 (in English).
19. Babenko A, 'Profilaktychni mozhlyvosti tradytsii ta zvychaiv u rehionalnii systemi zapobihannia zlochynnosti' ['Preventive Potential of Traditions and Customs in the Regional Crime Prevention System'] [2013] 4(55) Problemy pravoznavstva ta pravookhoronnoi diialnosti 71 (in Ukrainian).
20. Babenko A, 'Terytorialno-prostorovi analiz zlochynnosti u naselenykh punktakh Odeskoi oblasti' ['Territorial and Spatial Analysis of Crime in Localities of Odessa

Владислава Батиргарєєва, Андрій Бабенко

- Oblast’] [2017] 2(9) Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy 169-189 (in Ukrainian).
21. Batyrhareieva V, ‘Shchodo pidstav formuvannia novoho poniattia retsydyvu zlochyniv’ [‘About the Grounds for Forming a New Concept of Recidivism’] [2003] 4(35) Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy 195 (in Ukrainian).
  22. Dzhansaraeva R, ‘Harakteristika prestuplenij, sovershaemyh v ispravitel’nyh uchrezhdenijah Respubliki Kazahstan’ [‘Characteristics of Crimes Committed in Penitentiary Facilities of the Republic of Kazakhstan’] (2005) 4 Ugolovnoe pravo 90 (in Russian).
  23. Kopotun I, ‘Poniattia ta zmist operatyvnoi obstanovky u vypravnykh koloniiakh’ [‘The Concept and Content of the Operational Situation in Correctional Colonies’] [2015] 1(75) Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav 385–94 (in Ukrainian).
  24. Suturin M, ‘Regional’noe izuchenie prestupnosti (teoreticheskie aspekty)’ [‘Regional Crime Research (Theoretical Aspects)’] (2008) 5 Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta 115 (in Russian).

Thesis

25. Shul’ga V, ‘Osnovnye tendencii prestupnosti i ee preduprezhdenie v Dal’nevostochnom regione’ [‘Main Trends in Crime and Its Prevention in the Far East Region’] (avtoref dys kand yurid nauk, 1994) (in Russian).

Newspaper article

26. Hazan L, ‘Pogibli yunost’ i talant v tvoih stenah...’ [‘Youth and Talent Perished Within Your Walls...’] [2006] 34(70) Bul’var Gordona 10, 11 (in Russian).

Websites

27. Shekita Nathan, ‘The Effect of Prison Populations on Crime Rates (Revisiting Steven Levitt’s Conclusions)’ (*Department of Economics Pomona College, 2015*) <<http://economics-files.pomona.edu/GarySmith/Econ190/Econ190%202015/Nathan%20Shekita.pdf>> (accessed: 21.01.2020) (in English).
28. Kryminalno-vykonavcha systema Ukrainy v 2018 rotsi. Statystychnyi ohliad (dopovnenyi) (frahment dopovidi “Dotrymannia prav uv’iaznyenykh v Ukraini v 2018 rotsi”) [The Penal Correction System of Ukraine in 2018. Statistical Review (Updated) (A Fragment of the Report “Observance of Prisoners’ Rights in Ukraine in 2018”)] <<http://ukrprison.org.ua/articles/1551280200>> (accessed: 21.01.2020) (in Ukrainian).

Vladyslava Batyrgareieva
Andrii Babenko

THE IMPACT OF PENITENTIARY AND PRE-TRIAL DETENTION
FACILITIES ON THE CRIME SITUATION IN UKRAINE

ABSTRACT. It has long been noted that facilities of the penal correction system and pre-trial detention facilities have a considerable impact on the crime situation, including recidivism, in the regions where they are located. However, even to this day, the fact that these facilities are contributive to the emergence of a specific criminal background

negatively affecting the crime situation in certain administrative territorial areas, is not confirmed by mathematical calculations and mapping methods.

The purpose of the article is to prove, by mathematical analysis with respective mapping, the interdependence of such parameters as penitentiary and pre-trial detention facilities, in particular, their number, on the one part, and the intensity of crime in general and its specific types in particular, on the other part, in the context of specific administrative territorial areas.

It is established that the correlation coefficient between the number of penitentiary facilities in a region and the total number of crimes committed is 0.98, and the correlation coefficient for recidivism crimes is 0.99. In other words, this indicator is approaching one, and this indicates stable relationship, as well as the presence of strong correlation dependence between these indicators. At the same time, the author concludes that the highest intensity of general crime and recidivism is recorded in the eastern, southern and central regions of Ukraine, and this correlates with a significant number of imprisonment facilities located particularly in these areas. It is emphasized that the revealed dependence becomes especially noticeable in the context of towns and districts of particular oblasts.

The article gives special consideration to the main links transmitting criminal infection in certain regions. These include, in particular, concentration of persons with criminal record who were released from facilities of imprisonment or restraint in areas where penitentiary facilities are located; criminal subculture as a material and spiritual substrate of criminal ideology; and establishment of illegal, "entrepreneurial" links between local population and penitentiary facilities. Furthermore, the author gives some arguments in favor of bringing back of the concept of a particularly dangerous recidivist to the Criminal Code of Ukraine, because only the inevitability of punishment and prolonged isolation of such persons can protect society from an ever-new criminal threat on their part and limit the influence they have on unstable members of society in the event when they are out of prison.

KEYWORDS: imprisonment facilities; intensity of crime; Pearson correlation coefficient; criminal subculture; particularly dangerous recidivist.